

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 กรอบวิธีคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้จะศึกษาประเด็นต่างๆที่มีผลต่อการยอมรับบทบาทผู้นำสตรี ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ปรากฏในกรอบวิธีคิดต่อไปนี้

ภูมิหลังและปัจจัยในการเข้าสู่การเมือง

1. การครอบครองปัจจัยการผลิต
2. เครือข่ายสตรี (กลุ่มแม่บ้าน, กลุ่มสตรีในตำบล)
3. ความสัมพันธ์กับกลุ่มผลประโยชน์/กลุ่มการเมือง
4. ค่านิยมในฐานะความเป็นผู้นำสตรี

นโยบายของรัฐ

องค์การบริหารส่วนตำบล

รูปแบบการใช้อำนาจบริหาร
ของผู้นำสตรี

- การเมือง
เช่น เน้นการกระจายอำนาจ การตัดสินใจและการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- เศรษฐกิจ
เช่น เน้นการส่งเสริมรายได้ในกลุ่มอาชีพ และการส่งเสริมพัฒนา OTOP
- สังคม
เช่น เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสภาพแวดล้อมในชุมชนและสร้างค่านิยมความเท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงชาย

ส่งเสริม/อุปสรรค

1. ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างด้านเพศสภาพ (the structure of gender relation)
 - ระบบชายเป็นใหญ่
 - ค่านิยมความเชื่อทางสังคม
2. ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจ
 - การแบ่งงานกันทำระหว่างเพศ (gender division of labour)
3. ความสัมพันธ์ในครอบครัว
 - การสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว (private sphere)

แนวทางแก้ไขอุปสรรค

การยอมรับบทบาทผู้นำสตรี
: นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

จากกรอบวิธีคิดในข้างต้น สามารถอธิบายการยอมรับบทบาทผู้นำสตรีในการปกครองท้องถิ่นได้โดยเริ่มจากภูมิหลังและปัจจัยในการเข้าสู่การเมืองระดับท้องถิ่นของผู้นำสตรีได้นั้นต้องประกอบด้วย

(1) **การครอบครองปัจจัยการผลิต** เมื่อสตรีมีโอกาสหรือมีอำนาจครอบครองปัจจัยการผลิตในครอบครัวไม่ว่าที่ดิน เงิน บ้าน รถ เป็นต้น ซึ่งทำให้สตรีมีอำนาจตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในครัวเรือน เพราะเป็นผู้คุมปัจจัยการผลิตในครอบครัว และทำให้มีอิสระในการเลือกอนาคตตนเองที่จะเข้าสู่การเมืองท้องถิ่นได้เช่นกัน น่าจะต่างกับสตรีที่ไม่มีอำนาจครอบครองปัจจัยการผลิตในครอบครัวก็จะไม่มีโอกาสที่จะตัดสินใจเลือกทางเดินของตนเอง เพราะต้องพึ่งสมาชิกผู้ชายในครอบครัวตลอดและถูกกดขี่ให้อยู่แต่ในโลกส่วนตัวมากกว่าจะถูกสนับสนุนให้ไปสู่โลกสาธารณะ (2) **เครือข่ายสตรี** ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออม. กลุ่มส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น เป็นพลังสนับสนุนและผลักดันให้สตรีตัดสินใจลงสมัครเลือกตั้งนายก อบต. เพื่อจะได้เป็นตัวแทนกลุ่มตนในการเข้ามาพัฒนาจัดสรรทรัพยากรของชุมชน รวมทั้งพลังผู้หญิงในท้องถิ่นมีอิทธิพลอย่างมากในการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า เพราะผู้หญิงส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนตลอด จึงเป็นกำลังสำคัญในการดูแลสมาชิกในครอบครัว และช่วยทำงานหารายได้เข้าครัวเรือน สตรีจึงมีความรับผิดชอบสูงทั้งหน้าที่แม่ ภรรยา รวมทั้งผู้หญิงมีความมุ่งมั่นและจริงจังกับการทำงาน เมื่อตั้งใจแล้วก็จะพยายามทำงานสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพราะฉะนั้นการลงสมัครเลือกตั้งถ้ากลุ่มสตรีพร้อมใจกันสนับสนุนการเข้าสู่การเมืองท้องถิ่นก็ไม่ยากอย่างที่หลายคนคิด (3) **ความสัมพันธ์กับกลุ่มผลประโยชน์/กลุ่มการเมือง** การรู้จักและมีความสัมพันธ์กับกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มนักการเมืองในพื้นที่ อาจมีส่วนช่วยผลักดันและสนับสนุนฐานะและเสียงให้ผู้นำสตรีได้สามารถเข้ามาสู่การเมืองท้องถิ่นได้ ซึ่งอาจเป็นการได้เปรียบกว่าผู้สมัครที่ไม่รู้จักกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มนักการเมือง

(4) **ค่านิยมในฐานะความเป็นผู้นำสตรี** สตรีที่จะเข้ามาสู่การเมืองเป็นผู้นำสตรีในการปกครองระดับท้องถิ่นนั้น ต้องมีความเชื่อในความสามารถของความเป็นสตรีและรู้สึกต่อสู้กับความไม่เท่าเทียมกันทางเพศตั้งแต่ในครอบครัวจนถึงสังคมภายนอก โดยเห็นความสำคัญในศักยภาพของเพศตนที่สามารถต่อสู้กับเพศชายได้เหมือนกัน ทำให้ตัดสินใจลงสมัครการเมืองระดับท้องถิ่น เพื่อเข้ามามีอำนาจจัดสรรทรัพยากรให้ทุกกลุ่มในชุมชนได้รับความเท่าเทียมกัน

เมื่อผู้นำสตรีเข้ามาสู่การเมืองการปกครองท้องถิ่นในตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแล้ว ต้องดำเนินงานตามนโยบายของรัฐซึ่งมาจากผู้ปกครองประเทศโดยส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ชาย จึงเป็นการครอบงำของระบบชายเป็นใหญ่มาโดยตลอดที่คอยครอบงำการพัฒนาของชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้นำนโยบายของรัฐมาปฏิบัติควบคู่กับการดำเนินนโยบายของตนที่ได้ให้สัญญาแก่ประชาชนไว้ ซึ่งแสดงออกมาในรูปแบบการใช้อำนาจบริหารงานด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยผ่านทัศนคติและการมีส่วนร่วมของชุมชน และมีความแตกต่างจากการบริหารปกครอง

เมื่อในอดีตหรือไม่อย่างไร โดยเฉพาะเมื่อสตรีเข้ามาเป็นผู้นำในการปกครองท้องถิ่น มีการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆอย่างไรบ้าง อาทิเช่น ด้านการเมือง เน้นการกระจายอำนาจการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านเศรษฐกิจ เน้นการส่งเสริมรายได้ในกลุ่มอาชีพ และการส่งเสริมพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และด้านสังคม เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสภาพแวดล้อมในชุมชน รวมทั้งสร้างค่านิยมความเท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงชายให้เกิดขึ้นในชุมชน เป็นต้น

นอกจากนี้ระหว่างปฏิบัติงานและใช้อำนาจบริหารงานตามนโยบายดังกล่าวจะประสบความสำเร็จหรือไม่ จะต้องศึกษาปัจจัยด้านเพศสภาพว่ามีส่วนส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือไม่อย่างไร ซึ่งปัจจัยด้านเพศสภาพดังกล่าว ประกอบด้วย **ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างด้านเพศสภาพ (the structure of gender relation)** ศึกษาว่าการบริหารงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีลักษณะอย่างไร ยังคงปฏิบัติงานตามระบบชายเป็นใหญ่หรือไม่อย่างไร และผู้ร่วมปฏิบัติงานประชาชนในพื้นที่มีการตอบสนองอย่างไรต่อการบริหารงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และคนส่วนใหญ่ในพื้นที่มีค่านิยมความเชื่อทางสังคมในการยอมรับการปฏิบัติงานของผู้นำสตรีต่อตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างไร เพราะถ้าประชาชนไม่เชื่อมั่นว่าสตรีสามารถบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นได้เท่าเทียมผู้ชาย การบริหารงานก็ไม่ได้ได้รับการสนับสนุนและความไว้วางใจจากประชาชนในชุมชน การดำเนินนโยบายก็ไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ สำหรับ**ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจ** ศึกษาการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศ (gender division of labour) ว่าสตรีเมื่อมาทำงานนอกบ้านในตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแล้ว ยังต้องทำงานบ้านหรือไม่ และการทำงานนอกบ้านมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างไร รวมถึงศึกษาว่าสตรีเมื่อมีเวลาว่างจากการทำงานบ้านมากขึ้นมีส่วนส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองสังคมมากขึ้นด้วยหรือไม่ และสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ผลักดันให้สตรีต้องออกไปทำงานนอกบ้านได้ช่วยส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล **ส่วนความสัมพันธ์ในครอบครัว** ศึกษาว่าสมาชิกในครอบครัวให้การสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการทำงานในองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างไรบ้าง และผู้นำสตรีมีกลยุทธ์อย่างไรที่ทำให้สมาชิกผู้ชายในครอบครัวไม่รู้สึกรังเกียจเป็นปมด้อย ในเรื่องฐานะทางสังคมและการให้การยอมรับจากสังคมภายนอกในบทบาทนายกองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้างเมื่อผู้นำสตรีได้เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และเมื่อเกิดปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติงานจะศึกษาว่านายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีวิธีแก้ไขปัญหาอุปสรรคได้อย่างไรบ้าง

ทั้งนี้ การแก้ไขปัญหาคืออุปสรรคในการปฏิบัติงาน และผลจากการบริหารงานที่ออกมาสู่ประชาชน อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จะเป็นตัวชี้วัดว่าประชาชนให้การยอมรับ บทบาทผู้นำสตรีในตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือไม่อย่างไร และผลการยอมรับดังกล่าว จะส่งผลไปสู่ความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อไป

3.2 ประชากร

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการเลือกประชากร ตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อให้ได้กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ประกอบด้วย

1) ผู้นำสตรีซึ่งดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกกรวด นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระทุ่ม และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสีสุก จังหวัดนครราชสีมา

2) เครือข่ายสตรี ประชาชนในพื้นที่ และบุคคลที่ร่วมปฏิบัติงานกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกกรวด หนองกระทุ่ม และสีสุก จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งแบ่งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ละ 2 กลุ่มๆละ 6 คน รวมทั้งสิ้น 6 กลุ่ม มีจำนวน 36 คน โดยกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติของผู้เข้าร่วม สันทนาในแต่ละองค์การบริหารส่วนตำบลแบ่งตามเพศ คือ เพศหญิง 1 กลุ่ม และเพศชาย 1 กลุ่ม

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

- แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 คน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกกรวด นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอเมือง นครราชสีมา และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสีสุก อำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา (ดูภาคผนวก ก) ซึ่งประกอบด้วย คำถามเพื่อให้ได้ข้อมูล ดังนี้

- 1) ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางสังคม
- 2) ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติชีวิต
- 3) ข้อมูลครอบครัวและเครือญาติ
- 4) ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และชุมชน
- 5) ข้อมูลการวางแผนชีวิตในอนาคต
- 6) ความเชื่อ
- 7) การวางแผนการทำงานของผู้บริหาร
- 8) การครอบครองปัจจัยการผลิต

- 9)เครือข่ายสตรี (กลุ่มแม่บ้าน,กลุ่มสตรีในตำบล)
- 10)ความสัมพันธ์กับกลุ่มผลประโยชน์/กลุ่มนักการเมือง
- 11)ค่านิยมในฐานะความเป็นผู้นำสตรี
- 12)ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างด้านเพศสภาพ
- 13)ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจ
- 14)ความสัมพันธ์ในครอบครัว

- แบบการสนทนากลุ่ม (focus group) ซึ่งประกอบด้วยประชาชน เครือข่ายสตรี และผู้ร่วมปฏิบัติงานกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง 3 องค์การบริหารส่วนตำบล (ดูภาคผนวก ข) ซึ่งประกอบด้วยคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลใน 3 ส่วน ดังนี้ 1) สภาพชุมชน 2) บทบาทนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 3)ทัศนคติต่อผู้นำสตรี

- การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participate observation) เช่น เข้าร่วมการประชุมเป็นต้น ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง 3 แห่ง

เมื่อผู้ศึกษาสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้นำแบบดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านความแม่นยำตรงของเนื้อหาและครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา แล้วนำเครื่องมือไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจริง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้

- ผู้วิจัยติดต่อขอสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแบบเจาะลึกจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกกรวด นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอเมืองนครราชสีมา และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสีสุก อำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา และติดต่อกลุ่มประชากรตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วยประชาชน เครือข่ายสตรี และผู้ร่วมปฏิบัติงานกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง 3 อบต. ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกกรวด องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอเมืองนครราชสีมา และองค์การบริหารส่วนตำบลสีสุก อำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา องค์การบริหารส่วนตำบลละ 2 กลุ่มๆละประมาณ 6 คน รวมทั้งสิ้น 6 กลุ่ม จำนวน 36 คน เพื่อสนทนากลุ่ม (focus group) และขออนุญาตสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในชุมชน

- เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรตัวอย่างโดยการสัมภาษณ์สนทนากลุ่มด้วยตนเอง และสังเกตการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมและการแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะระหว่างผู้นำสตรีและสมาชิกในชุมชน โดยใช้การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม

- นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมมาวิเคราะห์และสรุปผล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาประเด็นต่างๆที่มีผลต่อการยอมรับบทบาทผู้นำสตรีซึ่งดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ โดยการอธิบายข้อมูลที่สัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดและหลักทางวิชาการ โดยอธิบายความสำคัญของประเด็นหลักๆ ได้แก่ ภูมิหลังและปัจจัยในการเข้าสู่การเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้นำสตรี การใช้อำนาจบริหารของผู้นำสตรีในท้องถิ่นด้านต่างๆที่ส่งผลต่อการยอมรับของสมาชิกในชุมชนท้องถิ่น และปัจจัยเพศสภาพที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย